บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) สังเคราะห์การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคัน 3) ศึกษาความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคันไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี โดยการวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเนื้อหามาจัดทำกรอบนำไปจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และสังเกตเพื่อศึกษาประสบการณ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของโรงเรียนวัดหนองคัน นำมาสังเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) กำหนดรูปแบบและกรอบเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Interview Guide) เพื่อปรับปรุงสู่การขยายผลในจังหวัดจันทบุรีและจัดทำประชาพิจารณ์ (Public Hearings) เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา

สนามที่ศึกษา ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้ และมีความเป็นไปได้ของขนาดพื้นที่ที่จะเข้าไปศึกษา เป็นสถานศึกษาที่ชุมชนมีบทบาทหลัก ได้รับความร่วมมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นที่ตั้งศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นและเป็นสถานศึกษาต้นแบบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับรางวัลอันน่าภาคภูมิใจมากมาย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวัดหนองคัน ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะครู ผู้นำชุมชน ประชาชน คณะกรรมการสถานศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดเง้า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษาและวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา ผู้มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมและผู้นำชุมชน

การเก็บข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการทำประชาพิจารณ์

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายวันหลังจากที่เก็บข้อมูล จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ แล้วจัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูล และได้ทำการตรวจสอบข้อมูล (Methodological Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ความเป็นจริง มาอธิบายรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบปรากฏการณ์ของรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาละครชาตรีเท่งตุ๊ก โรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี และความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์ นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการสนทนากลุ่ม มีสาระสำคัญ ดังนี้

1.1 ความหมายของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น คือ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ในด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ ทัศนคติ และศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม การฟื้นฟูวัฒนธรรม ในด้านกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและกระบวนการขัดเกลาทางสังคม การเผยแพร่วัฒนธรรม ในด้านวิธีการ กระบวนการ และสถาบัน องค์กรที่สำคัญ และการต่อยอดวัฒนธรรม ในด้านการเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 ประสบการณ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย

1.2.1 การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การตัดสินใจเลือกแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.2.2 การบริหารงานงบประมาณ ได้แก่ การระดมทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณ และการอนุรักษ์และสร้างรายได้ของสถานศึกษา

1.2.3 การบริหารงานบุคคล ได้แก่ การให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วม การตอบสนองความต้องการของชุมชน และการพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

1.2.4 การบริหารงานทั่วไป ได้แก่ การให้บริการชุมชน การสร้างความร่วมมือ และการอนุรักษ์คุณค่าวัฒนธรรม

2. ผลการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี มีสาระสำคัญ ดังนี้

รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2.1 การค้นหาอัตลักษณ์ของโรงเรียนและชุมชน

2.2 การกำหนดเป้าหมายและทรัพยากรในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

2.3 สถานการณ์ที่เป็นไปได้ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความเชื่อมโยงในลักษณะต่าง ๆ ได้ 3 รูปแบบ คือ สถานการณ์ถดถอย สถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงดีขึ้น เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ขจัดจุดอ่อน ขจัดอุปสรรค เสริมจุดแข็งขจัดอุปสรรค ขจัดจุดอ่อนเสริมโอกาส และเสริมจุดแข็งเสริมโอกาส และสามารถนำไปพัฒนารูปแบบได้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นไปได้ ดังนี้

2.3.1 สถานการณ์ถดถอย ได้แก่ การสร้างการรับรู้ การสร้างทางเลือก การทำประชาคม และการระดมทรัพยากร

2.3.2 สถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างรายได้

2.3.3 สถานการณ์ดีขึ้น ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการต่อยอดวัฒนธรรม

3. ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี สรุปได้ ดังนี้

3.1 ผลการปรับปรุงรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเป็นไปได้ ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี และให้ข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ
มีมติเห็นพ้องกันว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี โดยรวมต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้

3.2 ผลการจัดทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สรุปได้ดังนี้ รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในภาพรวม มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ตามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ เห็นด้วยตามเกณฑ์ ร้อยละ 80

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

1.1 ความหมายของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ผลจากการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับความหมายของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ละครชาตรีเท่งตุ๊ก พบว่า ชุมชนตะกาดเง้าและโรงเรียนวัดหนองคัน ให้ความสำคัญการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถอภิปรายผลในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1.1.1 การอนุรักษ์วัฒนธรรม จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ในสมัยก่อนชุมชนตะกาดเง้าเป็นหมู่บ้านหนึ่งของชุมชนบางกะไชย มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับชีวิตความเป็นอยู่และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี จึงไม่ปรากฏความรุนแรงมากนัก เพราะอยู่ในวิสัยที่ชุมชนจะปรับความสมดุลของตัวเองได้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ในปัจจุบันชุมชนตะกาดเง้าแยกตัวออกมาจากชุมชนบางกะไชย เนื่องจาก การขยายตัวและความหนาแน่นของประชากรเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เยาวชนในชุมชนจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีของประเทศสูงขึ้น เกิดความสูญเสียวัฒนธรรมท้องถิ่นเกือบสิ้นเชิง เป็นผลกระทบของชุมชนตะกาดเง้าที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การขาดการเอาใจใส่จากผู้ปกครอง ทำให้เกิดปัญหาการเรียนการสอน เด็กติดเกมส์ และอินเตอร์เน็ตมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหาย และปัญหาของชุมชนเริ่มทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานของชุมชนที่มีมาในอดีต คือ ความเชื่อ ทัศนคติ ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม ปลูกฝังให้กับเยาวชนรุ่นใหม่เพื่อเป็นหลักประกันว่า ชุมชนจะยังอยู่ในสภาพที่เหมาะสมไม่ใช่เฉพาะในปัจจุบันเท่านั้น หากรวมถึงอนาคตด้วย โดยเฉพาะละครชาตรีเท่งตุ๊กที่เป็นละครพื้นบ้านให้อยู่คู่กับท้องถิ่นชุมชนตะกาดเง้าต่อไป

ดังนั้น การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเกิดจากชุมชนและโรงเรียนได้มีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นมาใช้เองตามวิถีชีวิตที่อยู่รวมกัน โดยอาศัยความเชื่อ ทัศนคติ ศิลปะ ประเพณี เพื่อให้ชุมชนอยู่รอด ซึ่งสอดคล้องกับสุดา เนตรสว่าง (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาการตีกลองปูจาของโรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม พบว่า การให้ความหมายของการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความเชื่อ ความศรัทธา การรวมกลุ่มของคนในชุมชน และสอดคล้องกับ ดาวส์ และฮักส์ (Dowse & Hughes, 1973, p. 45) กล่าวถึง วัฒนธรรม คือ สิ่งที่จะช่วยยึดเหนี่ยวให้สังคมดำรงอยู่ได้ก็คือ ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ร่วมกันในหมู่สมาชิกของสังคมนั้นต่อค่านิยมของสังคม บรรทัดฐานของสังคมและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของสังคม งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นละครพื้นบ้านเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทำให้เกิดความเชื่อ ทัศนคติ ศิลปะ ประเพณีสืบต่อกันมา ทำให้ละครชาตรีเท่งตุ๊กอยู่รอดมาได้จนทุกวันนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

1.1.2 การฟื้นฟูวัฒนธรรม พบว่า จากการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ชุมชนตะกาดเง้าได้นำเอาความผิดพลาดจากการดำเนินงานของชุมชนมาเป็นบทเรียน ที่จุดหนึ่งคณะละครชาตรีเท่งตุ๊กในจังหวัดจันทบุรีเคยรุ่งเรืองมีคณะละครชาตรีเท่งตุ๊ก 9 คณะ ในปัจจุบันเหลือเพียง 2 คณะ ที่รับงานแสดง และคงเล่นแบบโบราณดั้งเดิมอยู่ คือ ส.บัวน้อย และคณะจันทาบันเทิงศิลป์ (สมชาย วาสุกรี, 2545, หน้า 5) เนื่องจาก คนหันมานิยมชมการแสดงภาพยนตร์โทรทัศน์ หรือชมคอนเสิร์ต ทำให้ผู้ว่าจ้างละครชาตรีเท่งตุ๊กน้อยลง ผู้แสดงต้องเปลี่ยนอาชีพเพื่อหารายได้สู่ครอบครัว ทำให้ละครชาตรีเท่งตุ๊กลดบทบาทลงและจะหายไปในที่สุด ถ้าขาดการสนับสนุนส่งเสริม ชุมชนจึงมีความเห็นพ้องกันว่า ต้องมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก และที่ถูกต้องนั้นควรฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กันไปกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชนมากกว่าจะเป็นการมุ่งเน้นด้านการสร้างรายได้ และการรอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่เพียงประการเดียว

ดังนั้น การฟื้นฟูวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่สร้างหรือปรับปรุงขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของชุมชนและสังคม และเป็นการคุ้มครองให้อยู่รอดปลอดภัย และอันตราย ที่จะกระทบต่อการดำรงชีวิตประกอบด้วย กระบวนการถ่ายทอดความรู้ และกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์ และคณะ (2548, หน้า 7-19) ได้ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชน กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อชุมชน จะเชื่อมโยงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเด็กและชาวบ้าน ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาเป็น ส่วนหนึ่งของชีวิต การศึกษาในแนวนี้ยังช่วยให้เกิดการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม ระหว่างเด็ก ครู และชาวบ้าน ซึ่งจะเกิดขึ้นยากในระบบการจัดการศึกษาทั่วไป สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ ที่พบว่า การฟื้นฟูละครชาตรีเท่งตุ๊กต้องอาศัยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยการทำให้ดูและ ให้ทำตามจนสามารถทำเองเป็น และพบกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นวิธีหนึ่งที่ชุมชนใช้ ขัดเกลาพฤติกรรมของเยาวชนให้ดำรงความเป็นชุมชนไว้จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง

1.1.3 การเผยแพร่วัฒนธรรม พบว่า ชุมชนตะกาดเง้ามีการจัดตั้งศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับตำบล ตั้งอยู่ภายในโรงเรียนวัดหนองคัน ได้รับการสนับสนุนจากวัฒนธรรมจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดเง้าเป็นหลัก ได้รับความร่วมมือจากสถาบันและองค์กรที่สำคัญผลักดันให้ศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้และมีข้อมูลข่าวสารไว้ประชาสัมพันธ์ และใช้ในการเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ ซีดีรอม รายการโทรทัศน์ นอกจากนี้ ยังพบว่าโรงเรียนวัดหนองคันมีการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊กกับโรงเรียนใกล้เคียง เช่น โรงเรียนวัดท่าหัวแหวน โรงเรียนวัดนายายอาม ซึ่งเริ่มจะมีการจัด การเรียนการสอนละครชาตรีเท่งตุ๊กเช่นกัน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การเผยแพร่วัฒนธรรม เป็นความพยายามนำวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนให้เป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก ประกอบด้วย วิธีการและกระบวนการ และสถาบันองค์กรที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับพระยาอนุมานราชธน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551, หน้า 53) ได้อธิบายลักษณะการถ่ายทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมไว้ดังนี้ คือ ต้องมีวิธีการ และการสืบต่อ ตกทอดกันไปไม่ขาดตอน ต้องส่งเสริมเพื่อให้เผยแพร่ไปในหมู่ของตนและตลอดไปถึงชนหมู่อื่นด้วย และสอดคล้องกับประเวศ วะสี (2537, หน้า 23-26) ได้เสนอยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมวัฒนธรรม คือ การสนับสนุนเวทีทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบ วิธีการ กระบวนการที่หลากหลายในชุมชนต่าง ๆ ที่ริเริ่มโดยชุมชน และการส่งเสริมจากองค์กรชุมชน การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงการเผยแพร่วัฒนธรรมที่ต้องมีวิธีการและกระบวนการ ได้แก่ การกำหนดทิศทาง การบริหารจัดการเผยแพร่วัฒนธรรมต้องมีความหลากหลาย วิธีการ กระบวนการต้องชัดเจน จึงจะสำเร็จได้และการส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ต้องมีการวางแผนการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สื่อหรือวิธีการอย่างทั่วถึงและครอบคลุม จึงบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ ยังต้องให้สถาบันองค์กรที่สำคัญมีส่วนช่วยในการเผยแพร่และขับเคลื่อนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา สร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน อันจะยังผลดีต่อความมั่นคง ยั่งยืนของวัฒนธรรมในสถานการณ์ปัจจุบัน จากการวิจัย พบว่า โรงเรียนและชุมชนมีการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ออกไปสู่สาธารณชน ทำให้ได้รับความสนใจจากโรงเรียนและชุมชนภายนอกเป็นอย่างมาก
มีผู้มาศึกษาดูงานเป็นจำนวนเพิ่มขึ้น โรงเรียนต้องให้การต้อนรับ นักเรียนต้องแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กให้ชมและเป็นมัคคุเทศก์ อาจทำให้เสียการเรียนการสอนบ้าง ดังนั้น โรงเรียนและชุมชนต้องร่วมมือกันแก้ไข

1.1.4 การต่อยอดวัฒนธรรม พบว่า คณะละครชาตรีเท่งตุ๊กในพื้นที่ชุมชนตะกาดเง้ายังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ ส่วนการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กโดยเฉพาะบทร้องมีการกล่าวถึงวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของคนพื้นบ้าน บางครั้งมีการพูดคุยกันเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายทางจิตใจ พร้อมกับประยุกต์ให้เข้ากับความนิยมบริโภคตามกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ เช่น ฉาก แสง สี เสียง

ดังนั้น การต่อยอดวัฒนธรรม จึงเป็นการประยุกต์ ผสมผสานบางส่วนของวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เข้ากับกระแสสากล สร้างความร่วมสมัยแต่ยังคงคุณค่าเดิม ประกอบด้วย การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2542, หน้า 32-37) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาในมิติวัฒนธรรม ต้องมีการเสริมสร้างพื้นที่ทาง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

วัฒนธรรม เพราะมนุษย์ทุกคนต้องการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถแสดงออกได้ดีที่สุดในเวทีที่เรียกว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรม และหากไม่มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำให้ขาดการพัฒนาและสูญหายไปในที่สุด (มาลินี แทนบุญ, 2552, หน้า 163) การต่อยอดทางวัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊ก ต้องอาศัยพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สามารถจะเรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตใหม่ และปรับตัวได้ และการเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในลักษณะองค์รวมของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเด่นชัดขึ้น ซึ่งจะเป็นส่วนที่จะทำให้ละครชาตรีเท่งตุ๊กโดดเด่นเกิดความแตกต่างจากอดีต จากงานวิจัยนี้ยังพบอีกว่า การต่อยอดวัฒนธรรมยังประสบปัญหาอีกหลายประการ เช่น ขาดทุนทรัพย์ที่ค่อนข้างจะต้องลงทุนสูงและขาดทุนทางปัญญา โดยชุมชนมอบให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและโรงเรียนเป็นผู้คิดดำเนินการ จึงทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนทางด้านนี้ยังมีน้อย

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ได้ให้ความหมายไว้ว่า ละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นละครพื้นบ้านที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ในเชิงคุณค่าต่อสังคม การผ่อนคลายทางจิตใจ และสื่อสารมุมมองแนวคิดการดำรงชีวิตจากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งในมุมมองของคนชุมชนตะกาดเง้าต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก

1.2 ประสบการณ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.2.1 การบริหารงานวิชาการ พบว่า จุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์วัฒนธรรมเกิดจากการตัดสินใจอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนจากปัญหาของชุมชนที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหาย ทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา การที่โรงเรียนวัดหนองคันให้ชุมชนมีส่วนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นยังเป็นการสนองนโยบายของรัฐในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เพราะโรงเรียนอยู่ในบริบทของชุมชนต้องเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และเชื่อมประสานกับทุกฝ่ายการให้ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีความจำเป็นสำหรับทักษะชีวิตในสังคมโดยเฉพาะทักษะพื้นฐานที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 128) กล่าวถึง การกระจายอำนาจทางการศึกษา รัฐได้กระจายอำนาจทางการศึกษาจากส่วนกลางให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น หลักสูตรสถานศึกษาคือ รูปแบบการกระจายอำนาจทางการศึกษาเพราะหลักสูตรเปิดโอกาสให้โรงเรียนจัดเนื้อหา เวลา กิจกรรม การเรียนการสอน และการประเมินผลบนพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ทำให้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเชื่อมประสานกับกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน จะเป็นการพัฒนาการศึกษาและแก้ปัญหาของชุมชนได้ และสอดคล้องกับ เดวิด (David, 1990 cited in Cheng, 1996, p. 44) กล่าวถึง แนวคิดในการบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่สำคัญ มี 2 ประการ คือ การให้โรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียนสอดคล้องกับแนวปฏิบัติการบริหารงานวิชาการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคันที่เกิดจากการตัดสินใจอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.2.2 การบริหารงานงบประมาณ พบว่า โรงเรียนวัดหนองคันมีการดำเนินงานการบริหารงานงบประมาณ ได้แก่ การระดมทรัพยากรในรูปของทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา และทุนการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ของนักเรียนให้เป็นนักเรียนที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของชุมชน การจัดสรรงบประมาณ มีความสมเหตุสมผล มีความโปร่งใสในการใช้งบประมาณ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างรายได้ของโรงเรียน ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ และพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งระดมทุน สอดคล้องกับ โกรพีลโล (Gropello, 2006, pp. 269-287) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการปฏิรูปการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของ 4 ประเทศ ในอเมริกากลาง พบว่า รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนำไปสู่การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนและความมานะพยายามของครูมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นจากการใช้ทรัพยากรของครูและโรงเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ดีขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสามารถพัฒนาให้ดีขึ้น และการปรับปรุงการบริหารจัดการ เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ระดับท้องถิ่น และสร้างความเข้มแข็งด้านความสามารถของหน่วยงานในการเป็นหน่วยประสานความร่วมมือ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การใช้ทรัพยากรของครูและโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา และทุนการบริหารจัดการที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ดีจะส่งผลต่อนักเรียน ดังเช่นโรงเรียนวัดหนองคันมีการบริหารงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการจัดสรรงบประมาณที่สมเหตุสมผล และให้ชุมชนมีส่วนร่วมการบริหารงานของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนวัดหนองคันคำนึงถึงการสร้างรายได้ด้วย เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งระดมทุนทำให้กิจกรรมละครชาตรีเท่งตุ๊กและภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน

1.2.3 การบริหารงานบุคคล พบว่า โรงเรียนวัดหนองคันมีการดำเนินการบริหารงานบุคคล ได้แก่ การให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นกลไกหนึ่งของการบริหารงานโรงเรียนให้เกิดความสำเร็จได้ ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์วัฒนธรรม การตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นหน้าที่

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ของโรงเรียนในการพัฒนาชุมชนตามความต้องการของชุมชนเพื่อชุมชน การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์การ ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและขยายออกสู่ชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเทพ บุญประสพ (2545, บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ใช้ในการบริหารโรงเรียนเป็นแบบกระจายอำนาจและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและบริบทของสังคมไทย คือ รูปแบบที่ชุมชนเป็นหลักในการบริหาร ต้องให้บุคลากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหาร และโรงเรียนต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับ โกลด์ (Gold, 2000, p. 295) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ปกครอง และนักศึกษา และการจัดการของชุมชนเป็นเครือข่ายทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของโรงเรียนวัดหนองคันมีการบริหารงานบุคลากร 3 ด้าน คือ การให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก การตอบสนองความต้องการของชุมชน และการพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก

1.2.4 การบริหารงานทั่วไป พบว่า โรงเรียนวัดหนองคันมีการดำเนินงานการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ การให้บริการชุมชน เป็นการอำนวยความสะดวกและสนองตอบความต้องการของชุมชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์และการใช้โรงเรียนเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร การสร้างความร่วมมือในลักษณะชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียน และโรงเรียนให้ความร่วมมือกับชุมชน การอนุรักษ์คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นต้องให้ทุกฝ่ายตระหนัก สำรวจ และเข้าใจ ค่านิยมทางวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ของตนเองที่เคยมีในอดีตและจะดำเนินไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมุทร ชำนาญ (2546, หน้า 133) ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มภารกิจด้านการบริหารงานทั่วไปถือเป็นกลุ่มภารกิจใหญ่ เนื่องจากเป็นภารกิจที่ไม่สอดคล้องหรือรวมกับภารกิจอื่นได้ ภารกิจด้าน การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนก็คือ งานช่วยอำนวยความสะดวกในการบริหารงานอื่น ๆ ให้สามารถดำเนินไปไม่สะดุดนั้นเอง ดังนั้น การให้บริการชุมชน การสร้างความร่วมมือ และการอนุรักษ์คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นงานที่สำคัญของการบริหารงานทั่วไปในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 52) ที่ต้องการให้โรงเรียนหรือสถานศึกษา ต้องมีการบริหารจัดการแนวใหม่ และมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สนองตอบความต้องการของชุมชนและสังคม มีการบริการอย่างเหมาะสม รวดเร็วทันการ มีอิสระในการดำเนินการร่วมกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เป็นไปตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน สอดคล้องกับแนวปฏิบัติการบริหารงานทั่วไปโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคัน ที่ประกอบด้วย การให้บริการชุมชน การให้ความร่วมมือ และการอนุรักษ์คุณค่าวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2. ผลการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นประกอบด้วย

2.1 การค้นหาอัตลักษณ์ของโรงเรียนและชุมชน

แนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ตามสถานการณ์ที่เป็นไปได้ เพื่อสร้างกลไกดำเนินงานในการอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การที่โรงเรียนและชุมชนมีความเข้าใจและภูมิใจใน อัตลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ไม่อาจบั่นทอนคุณค่านี้ของชุมชนได้ ในขณะเดียวกัน หากสถานการณ์เปลี่ยนไปประสบการณ์และการเรียนรู้ของชุมชน จะสอนว่าควรจะทำอะไร แนวทางที่ค้นพบเป็นการเรียนรู้จากอดีตที่เคยมีมา และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมแต่ยังคงรักษาคุณค่าวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนและชุมชนคงอยู่ได้ และมีความเป็นไปได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้เห็นได้ว่า ทางรอดพ้นจากความหายนะของชุมชน ต้องมีกระบวนการค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนและเลือก รับ ปรับใช้วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน (ประเวศ วะสี, 2550, หน้า 35)

2.2 การกำหนดเป้าหมายและทรัพยากรการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการบริหารงานของโรงเรียน มีส่วนสำคัญในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะการบริหารงานแต่ละงานมีความแตกต่างกัน กระบวนการทำงานต้องมีความเชื่อมโยงกัน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จึงต้องมีเป้าหมายเพื่อก้าวไปสู่ทิศทางเดียวกัน และมีความจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรการบริหาร ประกอบด้วย ทรัพยากรการบริหารจัดการ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรเงิน และทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้การทำงานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การบริหารโรงเรียนเป็นฐานประสบความสำเร็จ คือ ผู้ปฏิบัติงานมีอำนาจที่แท้จริง สามารถกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของตนเอง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน (Odden & Wohlstetter, 1995, pp. 32-36) หลายโรงเรียนประสบความสำเร็จ แต่ก็มีบางแห่งที่นำไปใช้ไม่ได้ผล เกิดจากการกำหนดเป้าหมายและการเตรียมความพร้อมทรัพยากรการบริหาร (Komatsu, 2009, pp. 1227-1242) ดังนั้น ทรัพยากรการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจึงเป็นความพยายามพัฒนางานของโรงเรียนให้ถึงเป้าหมายการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2.3 สถานการณ์ที่เป็นไปได้ของการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความเชื่อมโยงในลักษณะต่าง ๆ ได้ 3 รูปแบบ คือ สถานการณ์ถดถอย สถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง และสถานการณ์ดีขึ้น เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ ประกอบด้วย ขจัดจุดอ่อนขจัดอุปสรรค เสริมจุดแข็งขจัดอุปสรรค ขจัดจุดอ่อนเสริมโอกาส และเสริมจุดแข็งเสริมโอกาส (ศักดิ์ชาย สิกขา, 2545, หน้า 105) สามารถนำไปพัฒนารูปแบบตามแนวคิด หลักการทฤษฎีของ จอยซ์ และเวลส์ (Joyce & Weil, 1986, pp. 106-108) ได้ 4 รูปแบบ คือ 1) Information-processing Model เป็นรูปแบบ การสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 2) Personal Model เป็นรูปแบบให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย 3) Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม 4) Behavior Model เป็นกลุ่มของรูปแบบที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้มากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยา และพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้ ซึ่งสามารถพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นไปได้ดังนี้

2.3.1 สถานการณ์ถดถอย ได้แก่ 1) การสร้างการรับรู้ คือ การสร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกฝ่ายเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และรับรู้ถึงค่านิยมที่ดีในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องทำเป็นอันดับแรก เทคนิคการสร้างการรับรู้ในการดำเนินงานมีหลายอย่างที่จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมมือกันทำงาน (ธีระ รุญเจริญ, 2546, หน้า 64) การสร้างการรับรู้จะทำให้สามารถขจัดจุดอ่อนและขจัดอุปสรรคได้ ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมาย และยังเป็นการเสริมแรงบวก ทำให้ทุกฝ่ายต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองในลักษณะปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลเกิดการรับรู้ และความตระหนักถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การสร้างทางเลือก เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนอยู่ในระบบการกระจายอำนาจแบบมอบอำนาจ การตัดสินใจเลือกทางในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นอยู่ในระบบกระจายอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งโรงเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เกี่ยวข้องมีอำนาจเต็มที่ที่ได้รับการจัดสรร (สมาน อัศวภูมิ, 2542, หน้า 67-62) การสร้างทางเลือกต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และสำรวจตนเอง เพื่อให้ทราบถึง จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค คำนึงถึง วิถีชีวิต ความเชื่อ ทัศนคติ ประกอบการตัดสินใจเลือกแนวทางเพื่อขจัดจุดอ่อนและขจัดอุปสรรค โดยโรงเรียนต้องมีการปรับปรุง วิธีการ ข้อมูล สารสนเทศ เป็นจริง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ถูกต้อง เพียงพอ ซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้ง สร้างความปรองดอง สร้างทางเลือกที่เหมาะสมกับชุมชน และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีความเป็นไปได้ 3) การทำประชาคม คือ การกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือหนึ่งในการเปิดกว้างให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นถึงผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้น และการแก้ปัญหาและอุปสรรคที่จะตามมาจาก การดำเนินงาน (Florida Department of Education, 1998, pp. 1-4; Herman, 1992, pp. 261-263; Myers & Stonehill, 1993, pp. 2-3) อนึ่ง จากการศึกษาพบว่า จุดอ่อนและอุปสรรคของการทำประชาคม คือ โดยพื้นฐานของสังคมไทย มีลักษณะเกรงอกเกรงใจกัน อาจถูกครอบงำจากผู้มีอำนาจเหนือกว่าได้ และการทำประชาคมเป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่ อาจทำให้คนส่วนน้อยไม่พึงพอใจได้ ดังนั้น โรงเรียนต้องขจัดจุดอ่อนและขจัดอุปสรรค โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและต่อสังคมด้วยการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย จึงมีความสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้ด้วยความราบรื่น 4) การระดมทรัพยากร สาเหตุหลักเกิดจากการจัดสรรงบประมาณของรัฐในปัจจุบันไม่เพียงพอ ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โรงเรียนและชุมชนต้องดิ้นรนระดมทรัพยากรด้วยตนเอง ซึ่งเป็นจุดอ่อนและอุปสรรคของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรได้ตามกรอบแห่งกฎหมาย ดังนั้น โรงเรียนต้องขจัดจุดอ่อนขจัดอุปสรรคด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่จะใช้อย่างเพียงพอ โดยอาศัยการจัดระบบการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการวางแผนและการดำเนินงานและการประเมินผลการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ชัดเจน โปร่งใส พร้อมรับการตรวจสอบจากภายนอกและสังคมอยู่ตลอดเวลา และให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสถานศึกษา ต้องคัดเลือกบุคคลที่พร้อมสละเวลาให้ส่วนรวม มีความรอบรู้ มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และสามารถบริหารจัดการทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา และทุนบริหารจัดการ ได้อย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นเรื่องยาก
ในบางโรงเรียน

2.3.2 สถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ คือ การมองภาพในอนาคตตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ทำให้โรงเรียนสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ ทำให้ชุมชนมั่นใจได้ว่า โรงเรียนก่อให้เกิดประโยชน์ สะท้อนความต้องการและค่านิยมของชุมชน จะทำให้การทำงานเป็นไปโดยความราบรื่นและบรรลุเป้าหมายขององค์กร (Caldwell & Spinks, 1988, p. 75; David, 1990, p. 32) อีกทั้งยังเป็นการเสริมจุดแข็งของชุมชนและขจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ การจัดการศึกษาเพื่อชุมชนจึงต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ เปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ อาจเรียกได้ว่า วิสัยทัศน์ร่วม ก่อให้เกิด

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และต่อสังคม มีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ครูและบุคลากรมีขวัญและกำลังใจ และเต็มใจในการทำงาน ทำให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและต่อสังคมได้เป็นอย่างดี อนึ่ง การดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 5 ปีขึ้นไปกว่าจะเห็นผล ความคาดหวังผลตามวิสัยทัศน์จะมีมากใน 2 ปีแรก เมื่อเจอปัญหาเข้ามาจะขาดความกระตือรือร้น (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542, หน้า 4-5) ผู้บริหารสถานศึกษาและชุมชนต้องเสริมแรงด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงบวก เพิ่มพลังในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การก้าวสู่อนาคตที่มั่นคงของคนในชุมชน ต้องมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา การสร้างให้โรงเรียนและชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงเป็นจุดแข็งของชุมชน ส่วนการขจัดอุปสรรคโดยการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคเอกชน จัดการองค์ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่สามารถสืบค้นได้ง่าย บริการอาคารสถานที่และบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จะทำให้ชุมชนประทับใจ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542, หน้า 101-102) โรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนภาคเอกชนอาจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการที่จะทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่รอดได้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของตัวบุคคลที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน 3) ความคิดสร้างสรรค์ เป็นการมองจากความหลากหลายของสถานการณ์ที่ชุมชนเผชิญอยู่สู่ประเด็นสถานการณ์ที่เป็นไปได้ เป็นจุดเปลี่ยนจากสถานการณ์ที่ไม่เปลี่ยนแปลงสู่สถานการณ์ที่ดีขึ้น เป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดความคิดเลือกสรรสิ่งที่ดี มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวรับกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดได้ดียิ่งขึ้น โรงเรียนต้องขจัดจุดอ่อนและขจัดอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น เช่น เยาวชนไม่คิดสร้างสรรค์วัฒนธรรมเป็นเพียงผู้รับการสืบทอดอย่างเดียว และถูกครอบงำความคิด แนวทางแก้ไข คือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและสังคม ด้วยการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยต้องเริ่มต้นที่ครอบครัว โรงเรียนและชุมชน เพราะในโลกปัจจุบันเป็นการยากที่จะปิดกั้นวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ จึงต้องให้โอกาสกับการคิดไตร่ตรองของบุคคล จะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การทำงานมีความชัดเจนยิ่งขึ้นและทุกคนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถพัฒนาสู่การเปลี่ยนแปลงไปในสถานการณ์ที่ดีขึ้นได้ 4) การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างรายได้ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 8) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารที่ดี (Good Governance) ไว้ว่า การบริหารจัดการของสถานศึกษา ต้องยึดหลักการความสอดคล้อง ตอบสนองนโยบาย และความต้องการของระบบการศึกษาไทย (Relevance) กระบวนการบริหารมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) การบริหารทุกขั้นตอนต้องโปร่งใส (Transparency)

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

และมีเหตุมีผล (Reasoned) รวมทั้งมีความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ต่อการบริหารจัดการ (Accountability) การอนุรักษ์วัฒนธรรมสามารถสร้างรายได้เพื่อให้กิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่รอด จึงต้องมีการบริหารจัดการที่ดี มีผลงานประจักษ์และเปรียบเทียบให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน และร่วมภูมิใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จุดอ่อนของการอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ และขาดรายได้เข้ามาจุนเจือที่จะทำให้อยู่รอดได้ โรงเรียนและชุมชนจึงต้องสร้างโอกาส เพื่อให้กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพึ่งตนเองได้ การให้บริการชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สถาบัน องค์กรที่สำคัญ จะช่วยให้มีการสนับสนุนงบประมาณ และสร้างรายได้ในโอกาสสำคัญ ๆ ในระดับชุมชน จังหวัด และประเทศ อย่างสม่ำเสมอ

2.3.3 สถานการณ์ดีขึ้น ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพราะหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชน มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นไปได้ในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 52) หลักสูตรสถานศึกษามีจุดอ่อน คือ สถานศึกษาบางแห่งจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไม่ตอบความต้องการของชุมชน ลอกเลียนแบบโรงเรียนอื่นมา ทำให้ขาดความยืดหยุ่น และอุปสรรคที่สำคัญ คือ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจการเรียนการสอนเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษาต้องเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขประตูออกสู่ชุมชน เนื้อหาสาระต้องประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาและรากเหง้าของตนเอง กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีความเพลิดเพลิน ง่ายต่อความเข้าใจ สามารถซึมซับตั้งแต่เข้าเรียนจนจบการศึกษา มีขั้นตอนความยากง่ายแตกต่างกันไปตามวัยและระดับชั้น ซึ่งจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการท่องจำ และการลดความสำคัญของหลักสูตรส่วนกลางจะส่งผลดีต่อคุณภาพการศึกษา (Philips, 1998, pp. 492-509) ดังนั้น โรงเรียนและชุมชนต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรู้ ความสามารถ มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน 2) กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมต้องสร้างค่านิยมให้ รักการเรียนรู้ รู้จักตนเอง สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และนำไปปฏิบัติได้จริง กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต้องกระตุ้นให้กล้าคิด กล้าทำ กล้าลองผิดลองถูก กล้าที่จะเลือกรับหรือไม่เลือกรับอะไร ด้วยการตัดสินใจด้วยตัวเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 92) อนึ่ง กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และต้องนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

(2547, หน้า 124-125) กล่าวถึงรากฐานสำคัญของชุมชนที่เป็นองค์ประกอบของการเรียนรู้ มี 3 อย่าง ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร คนในที่นี้ หมายถึง ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ความรู้ทางวิชาการ และชุดความรู้หรือประสบการณ์ของชุมชน ที่องค์กรได้สะสมและพัฒนาขึ้น ทรัพยากร หมายถึง ทรัพยากรวัตถุ ต้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้กระบวนการถ่ายทอดของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตเป็นการสืบทอดความรู้ภายในครัวเรือน ซึ่งเป็นจุดอ่อนทำให้ขาดความต่อเนื่อง ในปัจจุบันมีการถ่ายทอดให้กับนักเรียน ซึ่งจะเป็น โอกาสที่ดีของนักเรียนที่จะได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ ความชำนาญ ผ่านการปฏิบัติมาอย่างโชกโชน ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอด มีเหตุผลของตนเอง และเป็นแบบอย่างของชุมชน ดังจะเห็นได้จากของนางจันฑา ซ้อนสี ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เป็นบุคคลที่ทรงคุณค่า แสดงให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และความเสียสละ ตลอดระยะเวลายาวนานในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก สมควรได้รับการยกย่องเป็นบุคคลตัวอย่างของจังหวัดจันทบุรี ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร และสถาบันที่สำคัญ ต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะทำให้ละครชาตรีเท่งตุ๊กอยู่รอดได้ และเป็นมรดกที่สำคัญของชาติสืบต่อไป ดังนั้น กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจึงเป็นเหตุ ทำให้ครูและนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางดีขึ้น

3) การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความสำคัญยิ่งต่อการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภายในชุมชน นอกชุมชน อาจเป็นการรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการ เป็นเครือข่ายโยงใยความร่วมมือ โดยมีโรงเรียนและชุมชนเป็นฐานกระตุ้นและเป็นกลไกสำคัญให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้พัฒนาไปได้อย่างมั่นคง ดังนั้น ท่ามกลาง ความอ่อนล้าของกลไกของสังคม ทำให้วัฒนธรรมล้า ชาวบ้านและชุมชนจำนวนมากได้พยายามฟื้นฟูประยุกต์ และสร้างกลไกทางสังคมวัฒนธรรมใหม่ ให้มีรูปแบบ เนื้อหา และการทำงานที่หลากหลาย สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นจุดแข็งของชุมชนที่สร้างขึ้น แต่กลไกใหม่นี้ได้คงไว้ซึ่งระบบคุณค่าเดิมของชุมชนก็คือเครือข่ายชุมชนและเครือข่ายชาวบ้าน (ทิพย์สุดา สุเมธาเสนีย์ และคณะ, 2548, หน้า 7-9) สะท้อนให้เห็นถึงสำนึกใหม่ของสถาบันการศึกษาและชุมชนในการดิ้นรนต่อสู้เพื่อพัฒนาและพึ่งตนเอง และรับใช้สังคม เป็นการทำวิกฤตให้เป็นโอกาส จากปรากฏการณ์ ความเป็นจริงของชุมชนตะกาดเง้ามีการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊ก โดยเริ่มจากจุดเล็ก ๆ และขยายครอบคลุมภายในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อให้การทำงานง่ายขึ้น มีความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมาย สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเชื่อมประสานเครือข่ายที่ชัดเจน คือ การจัดตั้งศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในโรงเรียน จัดพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คำปรึกษาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเชื่อมโยงกับภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษาและชุมชนอื่น ทำให้เกิด

ความไว้เนื้อเชื่อใจปกป้องวัฒนธรรมตนเอง และเกิดกระบวนการต่อยอดวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่จะใช้พัฒนาต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ก้าวหน้าได้ 4) การต่อยอดวัฒนธรรมเป็นการประยุกต์ผสมผสานบางส่วนของวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เข้ากับกระแสสากล สร้างความร่วมสมัย แต่ยังคงคุณค่าเดิม การต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงต้องมีลักษณะเปิดกว้างทางความคิด แต่อาจได้รับผลกระทบ ทำลายอัตลักษณ์วัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชุมชนได้ เช่น การนำความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาปรับปรุงให้มีความทันสมัย ต้องควบคุมได้ การขยายฐานต่อยอดวัฒนธรรมจนเกินตัว อาจทำให้เกิดความเสียหายได้ จากการศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนตะกาดเง้า พบว่า มีการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำเทคโนโลยีมาใช้ประยุกต์ให้เข้ากับความนิยมบริโภคตามกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ เป็นการเสริมโอกาส ดังนั้น การต่อยอดวัฒนธรรมจึงต้องให้ความสำคัญกับการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม และกระแสวัฒนธรรมสากล ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้กระแสวัฒนธรรมสากลแทรกแซงได้ยากขึ้น และเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ไปในที่สุด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551, หน้า 57) ทำให้คนในชุมชนมีความรักและหวงแหนวัฒนธรรม เผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองมากกว่ารับวัฒนธรรมอื่น

ความเชื่อมโยงของกลยุทธ์ที่นำเสนอถึงสถานการณ์ความเป็นไปได้ โรงเรียนจะได้รับผลกระทบจากการไหลเวียนเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา จากสถานการณ์ถดถอย ที่เริ่มต้นจากการสร้างการรับรู้ อาจได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นเป็นสถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง ที่เริ่มต้นจากการกำหนดวิสัยทัศน์ และสถานการณ์ดีขึ้น ที่เริ่มต้นจากการพัฒนาหลักสูตร และในทางกลับกันจากสถานการณ์ดีขึ้น อาจได้รับผลกระทบทำให้อยู่ในสถานการณ์ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และสู่สถานการณ์ถดถอยได้ การตรวจสอบสถานการณ์จึงต้องทำอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้สถานการณ์ถดถอยลง และควรใช้กลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อพัฒนารูปแบบให้ตรงกับสถานการณ์ความเป็นไปได้ต่อไป

3. ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี

3.1 ผลการปรับปรุงรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่นในจังหวัดจันทบุรี และให้ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หลักการแนวคิดทฤษฎีการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจากวรรณกรรม เก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและสังเกตที่โรงเรียนวัดหนองคัน สังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหาร

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี เสนอเป็นรูปแบบสู่การขยายผลในจังหวัดจันทบุรีโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และปรับปรุงรูปแบบ ตลอดจนการทบทวนองค์ประกอบโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พบว่า รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรีมีความเป็นไปได้ โดยภาพรวมต้องปรับปรุงบางอย่างก่อนนำไปใช้ สาเหตุสำคัญ คือ การจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคทุกด้านในการบริหารงานของโรงเรียนส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารและคุณภาพการศึกษาค่อนข้างมาก และมีแนวโน้มว่าจะตกต่ำลงไปอีกหากไม่รีบแก้ไขการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองสถานการณ์ปัจจุบันได้ แนวทางในการแก้ไข คือ การจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่สามารถแก้ปัญหาด้านประสิทธิภาพการบริหารให้ลดน้อยลงหรือหมดไป ตามสถานการณ์ความเป็นไปได้ 3 รูปแบบ คือ สถานการณ์ถดถอย สถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง และสถานการณ์ดีขึ้น โดยใช้กลยุทธ์ขจัดจุดอ่อนขจัดอุปสรรค เสริมจุดแข็งขจัดอุปสรรค ขจัดจุดอ่อนเสริมโอกาส และเสริมจุดแข็งเสริมโอกาสให้เหมาะสมกับหลักการพัฒนารูปแบบตามแนวคิด หลักการ ทฤษฎีของ จอยซ์ และเวลส์ (Joyce & Weil, 1986, pp. 106-108) และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาได้ ทำให้เชื่อว่าข้อค้นพบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในอนาคต

3.2 ผลการจัดทำประชาพิจารณ์

การจัดทำประชาพิจารณ์ครั้งนี้ เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปใช้ในจังหวัดจันทบุรี การทำประชาพิจารณ์ พบว่า ผลจากเวทีประชาพิจารณ์และแบบแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมมีความเหมาะสม สอดคล้อง มีความเป็นไปได้ ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมุทร ชำนาญ (2546, หน้า 142) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้ในการบริหารโรงเรียน ได้แก่ การสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักการและแนวทางของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ถูกต้อง และการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารการศึกษาในรูปแบบใหม่

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จาก 1) การศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การสังเคราะห์การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และ 3) ศึกษาความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กโรงเรียนวัดหนองคัน ไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษารูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงที่ผ่านมาได้รับผลกระทบจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นโยบายการศึกษาของรัฐบาล แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ส่งผลถึงวัฒนธรรมของชาติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังจะเสื่อมถอยและสูญหายไปในที่สุด เกิดปัญหาทางด้านประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ในการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี หน่วยงานที่มีส่วนกำหนดนโยบายจึงควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 เน้นประสิทธิภาพการจัดการศึกษา การบริหารจัดการศึกษาต้องมีกลไกที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบ และต้องเชื่อมโยงกับกลยุทธ์ที่จะใช้ในการบริหารงานโรงเรียน โดยการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ของโรงเรียนมาประยุกต์ใช้ และมีการติดตาม ประเมินผล อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1.1.1 ระบบการศึกษา ต้องให้การสนับสนุนส่งเสริมเป็นลำดับแรก คือ การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของโรงเรียนให้ดีขึ้น ได้แก่ ครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม และการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรม รองลงไป ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืน ที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ การสร้างการรับรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

1.1.2 ระบบการส่งเสริมการเรียนรู้ ต้องส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ และต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ ประเด็นที่ต้องเน้นความสำคัญ คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

อยู่รอดได้ และนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.2 เน้นคุณภาพการศึกษา ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ตั้งแต่เข้าเรียนได้ซึมซับวัฒนธรรมท้องถิ่นจนจบการศึกษา สามารถสื่อสาร มีความคิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมสากลนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม มีจิตสาธารณะแบบรับใช้สังคม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นทีม มีความเป็นกัลยาณมิตร มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทย

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ควรส่งเสริมให้ทุกโรงเรียนในสังกัดมีการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้

2.1.1 ให้มีการกระจายอำนาจการศึกษา และสร้างความพร้อมของสถานศึกษา โดยมีแผนขับเคลื่อนกระจายอำนาจตามศักยภาพความพร้อม ให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น

2.1.2 สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถบริหารงานเชิงกลยุทธ์ได้ตามสถานการณ์ความเป็นไปได้ของโรงเรียน

2.1.3 พัฒนาองค์ประกอบโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนให้เอื้อต่อรูปแบบที่โรงเรียนจะนำมาใช้แก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น

2.1.4 ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อให้เอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ และส่งเสริมให้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและถ่ายทอดความรู้

2.1.5 เสริมศักยภาพความเข้มแข็งให้องค์คณะบุคคล โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ และตระหนักถึงคุณภาพการศึกษา

2.1.6 พัฒนามาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ โดยการยกระดับผลสัมฤทธิ์การเรียนให้สูงขึ้น จัดให้มีการวัดประเมินผลการศึกษาของผู้เรียนที่มีมาตรฐาน ผู้บริหาร ครู ได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ ลดภาระงานของครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนมากนัก เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาการเรียนการสอน ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนได้อย่างเต็มความสามารถ และระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้สถานศึกษาอย่างเพียงพอ

2.1.7 เพิ่มโอกาสการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และทั่วถึง โดยจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เอื้อต่อผู้เรียน ให้มีความรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และพัฒนาการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมถึงเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสม

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2.1.8 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วน โดยส่งเสริมบทบาทของครอบครัว และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนการศึกษาเพิ่มขึ้น

2.1.9 การส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยปรับปรุงกลไกการบริหารงานของโรงเรียนให้เอื้อต่อกระบวนการถ่ายทอดของภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณและสร้างรายได้ เพื่อให้การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่รอดได้ และปรับระบบการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้เอื้อต่อการถ่ายทอดความรู้ของครูปัญญาท้องถิ่น

2.2 โรงเรียนในจังหวัดจันทบุรี ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารในแต่ละแห่งให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ดังนี้

2.2.1 โรงเรียนต้องวิเคราะห์ถึงบริบทการศึกษาของโรงเรียนที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน จากภายในโรงเรียน ได้แก่ จุดอ่อนและจุดแข็ง จากภายนอกโรงเรียน ได้แก่ อุปสรรคและโอกาส เพื่อให้ทราบจุดยืนของโรงเรียนที่แท้จริงก่อน

2.2.2 วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของมรดกวัฒนธรรม เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้ มีพลังและสำคัญยิ่ง ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอด โรงเรียนต้องค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนและโรงเรียนที่โดดเด่น และนำไปเป็นเครื่องมือจัดการศึกษาเพื่อชุมชน

2.2.3 โรงเรียนต้องกำหนดเป้าหมายและทรัพยากรการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อให้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้อง ก้าวไปสู่ทิศทางเดียวกัน และมีการเตรียมความพร้อมของทรัพยากร เพื่อให้การทำงานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

2.2.4 รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความสอดคล้องกันไม่สามารถแยกดำเนินการเพียงอย่างเดียวได้ ดังนั้น การดำเนินการต้องมีการบูรณาการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่เป็นไปได้ และพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ข้อค้นพบของการวิจัยนี้ เป็นปรากฏการณ์วิทยา ควรนำไปศึกษาเชิงปริมาณเพื่อขยายผลไปสู่ประชากรอื่น ๆ ด้วย

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เช่น การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการบริหารงานของโรงเรียน

3.3 ควรมีการวิจัยรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในโรงเรียน มีความพร้อมในระดับ น้อย ปานกลาง และมาก เปรียบเทียบ ติดตามผลประสิทธิภาพการบริหารงาน อย่างน้อย 1 ปี

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University